

Лекція 2

Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку

1. Система Організації Об'єднаних Націй.
2. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.).
3. Саміт тисячоліття.

1. Однією з найвпливовіших організацій, яка може координувати дії, спрямовані на вирішення глобальних проблем у масштабі світової спільноти, є Організація Об'єднаних Націй (ООН). ООН – універсальна та найбільш представницька організація. Станом на 2010 рік вона об'єднує 192 країни. Тому ООН сьогодні має найкращі можливості для узгодження та спрямування дій практично всіх країн світу на подолання глобальних проблем та перехід до сталого розвитку.

«Об'єднані Нації» – ця назва вперше була використана у Декларації об'єднаних націй від 1 січня 1942 р., коли представники 26 держав зобов'язалися від імені своїх урядів довести до повної перемоги спільну боротьбу проти країн, що розв'язали Другу світову війну. Статут ООН був прийнятий на конференції Об'єднаних націй (Сан-Франциско, США) у червні 1945 р. і вступив у дію 26 жовтня 1945 р. після його ратифікації СРСР, Китаєм, Великобританією, США та Францією (тобто провідними державами, які стали постійними членами Ради безпеки ООН). Цей день вважається офіційною датою створення ООН і щорічно відзначається як День ООН.

Організацію було створено як інструмент глобальної колективної безпеки для попередження збройних конфліктів, недопущення або придушення будь-якої агресії. Сьогодні, крім питань військово-політичної безпеки, вона займається вирішенням проблем соціального, економічного розвитку, захистом довкілля, проблемами біженців, гуманітарної допомоги тощо.

За Статутом, цілями ООН є:

- підтримка міжнародного миру та безпеки;
 - розвиток дружніх відносин між націями на основі поважання принципу рівноправності та самовизначення народів;
 - здійснення співробітництва для розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру та для заохочення й розвитку поваги до прав людини й основних свобод;
 - організація та узгодження дій націй для досягнення цих спільних цілей.
- Діяльність ООН ґрунтується на загально визначених принципах мирного співіснування:
- суверенна рівність всіх членів;
 - вирішення міжнародних суперечок мирними засобами і так, щоб не загрожувати миру, безпеці та справедливості;
 - утримання в міжнародних відносинах від погрози силою або застосування її проти іншої держави;
 - надання ООН усілякої допомоги країні в усіх діях, що здійснюються відповідно до Статуту, і утримання від допомоги будь-якій країні, проти якої ООН вживає заходів превентивного або примусового характеру;
 - забезпечення дотримання країнами, які не є членами ООН, тих самих принципів, оскільки це необхідно для підтримання міжнародного миру та безпеки;
 - невтручання у справи, які стосуються внутрішньої компетенції будь-якої держави;
 - сумлінне виконання взятих на себе зобов'язань згідно зі Статутом.

Головними органами ООН є: Генеральна Асамблея (ГА), Рада Безпеки, Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОП), Секретаріат на чолі з Генеральним Секретарем, Міжнародний Суд та Рада з Опіки. Генеральним секретарем ООН з 1 січня 2007 р. є Пан Ги Мун (Республіка Корея).

Крім головних, ООН має розгалужену систему допоміжних органів (комісій, фондів, програм та комітетів), а також включає низку спеціалізованих та автономних організацій, з якими ООН уклала відповідні угоди.

Спеціалізовані організації ООН (їх 19) відіграють визначну роль у розвитку світового господарства і охоплюють як різні сфери, так і галузі:

– фінансові: Міжнародний валютний фонд (МВФ) та система організацій Світового банку – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація –(МФК), Багатостороння агенція з гарантії інвестицій (БАГІ), Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних суперечок (МЦУІС);

– галузеві: Продовольча й сільськогосподарська організація (ФАО), Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР), Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО), Міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародний союз електровз'язку (МСЕ), Всесвітній поштовий союз (ВПС), Організація з промислового розвитку (ЮНІДО), Всесвітня туристична організація (ВТО), Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Всесвітня метеорологічна організація (ВМО);

– соціальні: організація ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Міжнародна організація праці (МОП), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).

Серед чотирьох автономних організацій найбільш впливовими та відомими є Світова організація торгівлі (СОТ) та Міжнародна агенція з атомної енергії (МАГАТЕ).

Забезпечують реалізацію цілей ООН в певних напрямках програми та фонди ООН, серед яких найбільш відомими є:

- Програма розвитку ООН (ПРООН);
- Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД);
- Програма ООН з довкілля (ЮНЕП);
- Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ);
- Фонд ООН для розвитку в інтересах жінок (ЮНІФЕМ);
- Фонд ООН у сфері народонаселення (ЮНФПА);
- Всесвітня продовольча програма (ВПП);
- Програма ООН з населених пунктів (ООН-Хабітат).

На основі статуту виникла розгалужена система багатосторонніх договорів. ООН розробляє рекомендації, конвенції, заходи, які пропонує прийняти своїм членам для подальшого включення в законодавство або введення нормативних актів.

2. У червні 1992 р. в Ріо-де-Жанейро (Бразилія) відбулася Конференція ООН з навколишнього середовища й розвитку. Ця конференція відома ще як саміт «Планета Земля», оскільки в ній брали участь керівники 178 країн світу, представники 1600 неурядових організацій.

Конференція констатувала, що людство переживає вирішальний момент своєї історії: протиріччя між характером розвитку цивілізації та природою досягли межі, і подальший рух по цьому шляху веде до глобальної катастрофи.

Сутність конфлікту в тому, що люди, оволодівши матеріало- та енергоємними технологіями, зруйнували рівновагу екосистеми біосфери. Людство для своїх потреб вилучило із земних надр та залучило в соціоекономічні процеси такі маси речовини, які біосфера не здатна переробити без порушення природної рівноваги (гомеостазу).

Згідно резолюції ГА ООН 1983 р. була створена Міжнародна комісія з довкілля та розвитку, яку очолила Г.Х.Брутланд, колишня прем'єр-міністр Норвегії. В 1987 р. комісія опублікувала доповідь Г.Х.Брутланд «Наше спільне майбутнє», яку було схвалено ГА ООН. В доповіді постало питання про необхідність пошуку нової моделі розвитку цивілізації, було сформульовано ідею сталого розвитку, як основу стратегії взаємодії природи і суспільства на засадах економічно, соціально та екологічно збалансованого розвитку, що передбачає

можливості задовольнити потреби людей сьогодні і в майбутньому. З цього моменту в обіг вводить термін «сталій розвиток».

3. У вересні 2000 р. в межах сесії Генеральної Асамблеї ООН відбувся Саміт тисячоліття ООН.

В доповіді Генерального секретаря ООН були проаналізовані глобальні проблеми, з якими людство буде стикатися в епоху великих науково-технічних досягнень. Технологічний прогрес здійснюється на фоні поглиблення розриву між бідними і багатими країнами та відсутності уявлень про негативні наслідки розвитку, перш за все загарбницької діяльності людини по відношенню до природи.

В межах Саміту тисячоліття пройшла зустріч найвищих посадовців-жінок різних країн. На ній були присутні, зокрема, президент Латвії Вайра ВікеФрейберг та Фінляндії – Тарья Халлонен, а також держсекретар США Мадлен Олбрайт. У своїй вітальній промові прем'єр-міністр Нової Зеландії Хелен Кларк відмітила, що якщо б подібне зібрання проходило 100 років тому, то королева Вікторія проводила б його на «величній» самоті, а сьогодні у неї багато колег.

Під час обговорення учасниці торкалися багатьох «жіночих» питань: посилення миротворчої ролі жінок, покращення освіти у всіх країнах, попередження насильства проти жінок. Комісар ООН з прав людини Мері Робінсон відмітила, що потрібно досягати більш широкої присутності жінок у законодавчих органах. Це буде сприяти розширенню кола проблем, які виносяться на обговорення у верховні органи влади.

Декларація тисячоліття ООН закликає країни до створення нового глобального партнерства, визначає основні цінності та принципи сприяння розвитку. Ключові цілі, визначені в Декларації, розподілені на 7 блоків:

- 1) мир, безпека та роззброєння;
- 2) розвиток та викорінення злиднів;
- 3) охорона довкілля;
- 4) права людини, демократія та добре управління;
- 5) захист уразливих;
- 6) задоволення особливих потреб Африки;
- 7) зміцнення ООН.

Виходячи із загальних ключових цілей, визначених в Декларації, були сформульовані вісім глобальних цілей суспільного розвитку, які отримали назву Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ).